

ВІДГУК

офіційного опонента дійсного члена (академіка) НАПН України,
доктора педагогічних наук, професора, головного наукового
співробітника Інституту педагогіки НАПН України Євтуха Миколи
Борисовича про дисертацію Зайцевої Алли Віталіївни «Методична
система формування художньо-комунікативної культури майбутнього
вчителя музики», подану на здобуття наукового ступеня доктора
педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика
музичного навчання

Актуальність обраної теми зумовлено як потребами практики у вирішенні питань гуманістичного спрямування мистецької освіти, впровадженні особистісно-орієнтованого підходу до художньо-комунікативного розвитку студентів, так і науковою невизначеністю оптимальних шляхів підготовки майбутніх фахівців, спроможних до використання більш складного психологічного нюансування комунікативних стратегій спілкування з учнями на ґрунті мистецтва.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Обґрунтованість наукових положень висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, підтверджується результатами кваліфіковано здійсненого дослідження і не викликають сумніву. Їх вірогідність забезпечено вихідними методологічними установками, що становлять виважене теоретичне підґрунтя для отримання висновків, результатами довготривалого формувального експерименту, їх всебічним аналізом; відповідністю обраних для дослідження методів, що включають як теоретичні підходи для отримання обґрунтованих висновків, так і емпіричні спостереження і випробування для виявлення реального стану сформованості художньо-комунікативної культури майбутніх учителів

музичного мистецтва та отримання результатів формувального й контрольного експериментів. Аналіз тексту дисертації дає підстави для висновку щодо логічності викладу провідних її позицій, які відзначаються достовірністю. Структура її представлена вступом, чотирма розділами, висновками до кожного з них, загальними висновками, що відповідає вимогам до дисертаційних досліджень на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук.

Матеріали дисертації А.В.Зайцевої пройшли необхідну апробацію, обговорювались на міжнародних, всеукраїнських, міжрегіональних та звітних конференціях.

Вірогідність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій дисертаційного дослідження безперечна.

Новизну отриманих результатів репрезентовано рядом висновків, серед яких науковою значущістю відзначаються, насамперед, такі:

1. В дисертації представлено цілісну концепцію формування художньо-комунікативної культури майбутніх учителів музики, теоретичним підґрунтям якої визначено екзистенційно-рефлексивний підхід. Розвиваючи положення сучасної педагогічної думки щодо тенденцій гуманістичної спрямованості особистості в процесі фахового становлення, А.В.Зайцева обстоює власну позицію щодо забезпечення художньо-творчої взаємодії викладача і студента на основі актуалізації, конструювання і поглиблення таких взаємин у просторі мистецького діалогу, де найповніше реалізуються засади суб'єктності, взаємної цінності, взаємоповаги та співпраці.

Дисертантка пропонує розуміння екзистенційно-рефлексивного підходу в контексті музично-педагогічної освіти, що має враховувати специфіку спілкування на ґрунті мистецтва, зумовленою можливістю суб'єктів взаємодії краще зрозуміти один одного через співпереживання художнім образам, сконцентруватися на власних почуттях як важливій

складовій людської екзистенції, осмислити відтворену в мистецьких образах дійсність, наповнену гуманістичним смислом. Трактовка екзистенційно-рефлексивної стратегії музичного навчання з позицій забезпечення опори на ціннісні аспекти навчальної взаємодії визначає принципову новизну теоретичних здобутків дослідження А.Зайцевої. Підкреслимо також теоретичну значущість положення дисертації щодо відкриття та реалізації у процесі художньо-навчального спілкування унікального та особистісного смислу мистецького пізнання як студентів, так і викладачів.

2. Реалізацію запропонованого екзистенційно-рефлексивного підходу забезпечують розроблені А.В.Зайцевою принципи формування художньо-комунікативної культури майбутнього вчителя музики: забезпечення можливості викладачам і студентам альтернативного вибору художньо-комунікативних стратегій поведінки, досягнення гармонії інтелектуального та емоційного «фону» взаємодії, актуалізація діалектичної єдності етичного та естетичного начала в освоєнні студентами мистецтва; орієнтації на цінності «діалогу культур», тотожності цілепокладання художньо-комунікативних дій викладача і студента, системне поєднання яких зумовлено потребами розвитку вищої мистецької освіти на сучасному етапі, уможливорює пошук нових напрямів вирішення досліджуваної проблеми.

3. Наукову цінність становлять розроблені в дисертації педагогічні умови формування художньо-комунікативної культури майбутнього вчителя музики. Ґрунтовне опрацювання особливостей їх цілеспрямованого впровадження уможливорює віднайдення стратегічних ліній формування у студентів налаштованості на удосконалення здатності до створення позитивно-творчої атмосфери в музично-освітньому процесі. Особливо відзначимо перспективність застосування тих з педагогічних умов, що стосуються спрямування навчального процесу на встановлення духовно-творчого контакту між викладачем і студентом у процесі художньої комунікації; стимулювання комунікативної гнучкості студента у конструюванні конкретних художньо-комунікативних тактик. Визначені

умови у взаємодії забезпечують системне впровадження запропонованих дисертанткою педагогічних новацій у підготовку майбутніх учителів музичного мистецтва.

4. Науково виважено і водночас творчо підходить дослідниця до визначення сутності, змісту і функціонального призначення художньо-комунікативної культури в системі підготовки студентів до роботи в сучасній школі. Пропозиції щодо необхідності забезпечення творчої взаємодії і взаємовпливу суб'єктів художньо-навчального процесу мають стати характерною рисою оновлення не тільки мистецької освіти. Пропозиції А.В.Зайцевої щодо виявлення комунікативних рис (характеристик) поведінки викладача мистецьких дисциплін з позиції сучасних педагогічних інновацій суттєво розширюють наукові уявлення про тенденції забезпечення цілісності процесів особистісного і фахового становлення студентів і можуть бути рекомендовані як теоретична основа модернізації навчально-виховного процесу у ВНЗ з різних спеціальностей.

5. Розроблену А.В.Зайцевою методичну систему формування художньо-комунікативної культури студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів презентовано у вигляді складної теоретичної моделі, яка всебічно й послідовно охоплює процес підготовки студентів до музично-освітньої діяльності в школі, формування їх художнього тезаурусу, оволодіння методами створення позитивно-творчої атмосфери музичного навчання. Особливо слід відзначити виокремлення таких методів і форм роботи зі студентами, як проблемна лекція-візуалізація, проектно-творчий семінар, конференція «творчих ідей», медіа-презентація, імідж-тренінг, дискусія на кшталт «мозкового штурму», мистецький інтернет-діалог, застосування імітаційних ігрових технологій, вирішення проблемних ситуацій-кейсів; розробка арт-проектів, збирання індивідуального електронного портфоліо тощо.

6. Змістове наповнення виокремлених етапів (організаційно-акомодаційного, навчально-кумулятивного, коригувально-конвенційного та

проектно-презентаційного), запропоноване в дисертації, може стати основою теоретичного вирішення проблеми забезпечення наступності фахової підготовки студентів до музично-освітньої роботи в школі. Відзначимо запропоноване дослідницею впровадження поетапних навчально-рейтингових блоків методичного забезпечення формування художньо-комунікативної культури майбутнього вчителя музики (мотиваційно-стимулювального, адаптивно-регулятивного, рефлексивно-аналітичного та творчо-актуалізаційного). спрямованих на активізацію у студентів бажання оволодіти художньо-комунікативною культурою, залучення їх до адекватної самооцінки перебігу і результатів міжсуб'єктної художньо-творчої взаємодії з учнями.

7. Продуктивне окреслення орієнтирів підготовки студентів до культуровідповідного спілкування на ґрунті мистецтва було би неможливим поза чітким уявленням дисертантки щодо сутності і змісту художньо-комунікативної культури майбутнього вчителя музики, яке відзначається науковою новизною і теоретичною обґрунтованістю. Представлену в дисертації структуру художньо-комунікативної культури розроблено на засадах системного моделювання. Визначені складники-компоненти (цільовий, теоретичний, змістовий, процесуально-методичний, оцінно-результативний) всебічно охоплюють аспекти майбутньої професійної діяльності студентів і мають ключове значення для подальших досліджень психолого-педагогічних чинників впливу на досягнення взаєморозуміння суб'єктів педагогічної взаємодії вищих педагогічних навчальних закладів.

Практичне значення дослідження безперечно і полягає в розробленні технології реалізації методичної системи формування художньо-комунікативної культури майбутнього вчителя музики, визначенні змісту і забезпеченні етапів формування досліджуваної якості навчально-методичними матеріалами та рекомендаціями, що уможливило їх цілісне запровадження і сприяє досягненню необхідного рівня викладання мистецьких дисциплін.

Теоретичні і методичні матеріали, підготовлені автором (навчальний посібник «Творчий розвиток майбутніх учителів музики у процесі інструментальної підготовки», програма спецкурсу «Основи формування художньо-комунікативної культури майбутнього вчителя музики», проектно-творчий мультимедійний комплекс «Формування позитивного художньо-комунікативного іміджу майбутнього вчителя музики», методичні рекомендації «Педагогічне керівництво процесом формування художньо-комунікативної культури майбутнього вчителя музики», авторська система комунікативних тренінгів та ін.) можуть сприяти вдосконаленню освітнього процесу у сучасній вищій школі мистецької освіти.

Матеріали дослідження можуть бути використані у практиці підготовки викладачів і студентів вищих закладів освіти мистецького профілю різних видів акредитації під час розробки навчальних програм, методичних розробок і рекомендацій щодо формування художньо-комунікативної культури майбутнього вчителя музики.

Підкреслимо соціально-практичне значення сформульованих дослідницею за матеріалами дослідження низки пропозицій Міністерству освіти і науки України, зокрема про необхідність посилення уваги до психолого-педагогічних чинників впливу на досягнення взаєморозуміння у педагогічному спілкуванні суб'єктів навчального процесу.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в опублікованих працях.

Зміст автореферату повністю висвітлює основні положення дисертації.

Результати дослідження широко оприлюднені, докладно викладені у 54 одноосібних наукових, навчальних і методичних працях, серед яких – 1 монографія, 1 навчальний посібник, 21 стаття у наукових фахових виданнях України з педагогічних наук, 7 статей у наукових періодичних виданнях іноземних держав, 1 програма спецкурсу, 15 статей у збірниках матеріалів конференцій та у 9 інших виданнях.

Дискусійні позиції і зауваження з приводу окремих положень дослідження:

1. Погоджуючись в цілому із визначенням принципу забезпечення можливості викладачам і студентам альтернативного вибору художньо-комунікативних стратегій поведінки, вважаю необхідним повніше розкриття можливостей альтернативного вибору художньо-комунікативних стратегій поведінки суб'єктів навчального процесу. Хотілось би почути пояснення дисертанта.

2. Процесуально-методичний складник розробленої автором методичної системи висвітлює методику поетапного формування художньо-комунікативної культури студентів. Вважаємо за доцільне увиразнити логіку і механізми формування означеного феномена в єдності традиційних та інноваційних форм і методів роботи.

3. Бажано було б пов'язати компоненти художньо-комунікативної культури з функціями (параграф 1.4) і не виділяти окремого підрозділу.

4. З нашої точки зору, матеріал, що висвітлює зарубіжний комунікативний досвід підготовки вчителя музики, тенденції розвитку музично-педагогічної освіти в зарубіжних країнах логічніше було б розмістити у підрозділі 1.2.

5. Вважаємо, що деякі таблиці, представлені у тексті дисертації (всього 23 таблиці), можна перенести у додатки.

Висновок про відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження наукових ступенів»

Дисертаційна робота Алли Віталіївни Зайцевої є завершеною, самостійно виконаною, оригінальною науковою працею, що має вагомe теоретичне і практичне значення для подальшого розвитку теорії та методики музичного навчання

За своєю актуальністю, новизною, обґрунтованістю і достовірністю

розроблених положень дисертація «Методична система формування художньо-комунікативної культури майбутнього вчителя музики», відповідає вимогам, зокрема пунктів 9, 11-13 «Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (зі змінами), а її авторка – Алла Віталіївна Зайцева – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика музичного навчання.

Офіційний опонент,
дійсний член (академік) НАПН України,
доктор педагогічних наук, професор,
головний науковий співробітник
Інституту педагогіки НАПН України

Євтух М.Б.

Євтуха М.Б.
М.Б. Зайцева